

Верьовкін В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

КОГНІТИВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НАЙМЕНУВАНЬ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ДАВНЬОГРЕЦЬКІЙ І ЛАТИНСЬКІЙ МОВАХ

Статтю присвячено інтерпретації етимології назв війни в семантико-когнітивному аспекті й простеженню (за етимологічними свідченнями) семантичної еволюції вербалізаторів концепту ВІЙНА у давньогрецькій та латинських мовах, зокрема в контексті історії матеріальної й духовної культури давніх народів Європи.

Ключові слова: *концепт ВІЙНА, вербалізатор, етимологія, давньогрецька мова, латинська мова, діяхронічний підхід, когнітивна інтерпретація, семантична еволюція, мовна картина світу, матеріальна і духовна культура.*

Інтерпретація писемної історії та реконструйованої етимологією доісторії кожного слова в контексті історії матеріальної й духовної культури народу має значний пізнавальний потенціал і не раз була плідно використана в мовознавстві. Так, наприклад, світогляд і господарство праслов'ян, прагерманців, праіндоєвропейців відтворюють на основі широкого залучення мовних даних (Я. Грімм, М. С. Грушевський, В. В. Іванов, А. Кун, Т. Б. Лукінова, В. В. Мартинов, А. Пікте, О. О. Потебня, В. М. Топоров, О. М. Трубачов, О. Шрадер та ін.).

Першорядну увагу викликає семантична еволюція найменувань війни за етимологічними свідченнями, яка віддзеркалює специфіку й еволюцію поняття війна в світогляді носіїв давніх мов.

Проте в сучасних лінгвістичних студіях недостатньо уваги приділяється когнітивній інтерпретації етимології найменувань концептів (зокрема й концепту ВІЙНА) як складних лінгвоментальних конструктів, семантико-когнітивне дослідження яких у діяхронічному аспекті й зумовлює **актуальність** нашої розвідки.

Метою статті є системна ідентифікація закономірностей семантичної еволюції вербалізаторів концепту ВІЙНА у давньогрецькій та латинських мовах та її інтерпретація в семантико-когнітивному аспекті.

Завдання статті:

1) визначити теоретико-методологічні засади когнітивної інтерпретації етимології найменувань концептів у контексті історії матеріальної й духовної культури давніх народів;

2) простежити (на основі аналізу етимологічних і тлумачних словників) семантичну еволюцію вербалізаторів концепту ВІЙНА у давньогрецькій та латинських мовах та з інтерпретувати її в семантико-когнітивному аспекті;

3) з'ясувати зв'язки вербалізаторів концепту ВІЙНА з іншими концептами в досліджуваних мовах;

4) виявити загальні тенденції семантичного розвитку лексем-номінантів концепту ВІЙНА в контексті еволюції мовної картини світу давніх народів.

Найбільш яскравими прикладами реконструкції матеріальної та духовної культури на основі мовних свідчень виступають "Порівняльне мовознавство і первісна історія" та "Індоєвропейці" О. Шрадера [1; 2], де подано картину життя носіїв праіндоєвропейської й давньописемних індоєвропейських мов відповідно до стану лінгвістики кінця ХІХ – початку ХХ ст., "Індоєвропейська мова й індоєвропейці: Реконструкція й історико-типологічний аналіз прамови і протокультури" Т. В. Гамкрелідзе і В. В. Іванова [3], де здійснено подібну роботу відповідно до

розвитку мовознавчої науки у другій половині ХХ ст., серія публікацій О. М. Трубачова з мовознавчого висвітлення праслов'янської культури [4; 5], низка досліджень В. В. Колесова з лінгвістичної інтерпретації культури Київської Русі та ін. [6; 7].

Застосовані цими та іншими дослідниками підходи цілком придатні, на наш погляд, для лінгвістичного висвітлення світоглядних уявлень про війну носіїв давніх і сучасних мов.

Давньогрецьк. *πόλεμος* (із уживаним в епічному мовленні варіантом *πόλεμος*) “війна, битва, боротьба, поєдинок” виступає основною назвою концепту ВІЙНА вже в творах Гомера (“Іліада”, I 61; I 226; VII 174 та ін. – десятки слововживань у різних контекстах передусім у звязку з легендарною Троянською війною, безпосередньо описуваною в “Іліаді” і неодноразово згадувану як недавнє минуле в “Одіссеї”). Поряд із Гомером лексема вживана істориками Геродотом, Ксенофонтом, Фулідідом (Тукідідом) при описі історичних воєн, а також філософами Платоном і Арістотелем, оратором Ісократом та ін. (детальнішу інформацію див. [8, *πόλεμος*]).

Давньогрецька лексема, похідна від розглядової, запозичена новими європейськими мовами, зокрема й сучасною українською. Серед численних близьких за значенням слів – *суперечка*, *дискусія*, *спір* та ін., російською мовою також *прения* – є і слово *полеміка* (грецьк. *πολεμικά*). Словник Merriam Webster дає таке визначення англійського слова *polemic*: “an aggressive attack on or refutation of the opinions or principles of another” [9, *polemic*]. У давній українській літературі існував жанр *полемічної літератури*, що являв собою літературне оформлення *інформаційної війни* між прихильниками та противниками унії української православної церкви з католицизмом (пор. давнішу полеміку з язичництвом у християнській літературі Київської Русі). Таким чином, сучасні похідні від розглядової давньогрецької назви війни у своїй семантиці зберегли значний компонент цього значення. На наш погляд, ототожнення давнішого терміна “полеміка” з сучасним терміном “інформаційна війна” є доволі коректним.

Слід звернути увагу також на лексему давньогрецького походження “філіппіка” на позначення спершу звинувачувальних промов провідного оратора Демосфена (Демостена) проти македонського царя Філіппа, що хотів захопити Грецію, а згодом у переносному значенні на позначення емоційних звинувачувальних промов. У сучасному європейському дискурсі концепт ПОЛЕМІКА значною мірою протиставляється винятково важливому для сучасного європейського мислення концептові ТОЛЕРАНТНІСТЬ, однак спеціальне дослідження цього питання не є предметом нашого дослідження.

Майже синонімічним виступає в давньогрецькій мові вживання лексеми *μάχη* “битва, поєдинок, боротьба, боротьба / змагання за виграш у грі” (у пізнішому слововживанні також “логічна суперечність, неузгодженість”). У мовленні Гомера дві лексеми можуть виступати в парі як синоніми (“Іліада” I 177; XII 436, докладн. див. [8, *μάχη*]). Лексема відома й в нових європейських мовах, зокрема й в українській, завдяки назвам відомої міфологеми (“Титаномахія” – “Війна з титанами”, здійснена олімпійськими богами проти своїх попередників) і відомого пародійного твору “Батрахомахія” (“Війна мишей і жаб”). Поза межами цих назв похідні від зазначеної давньогрецької лексеми у сучасних європейських мовах не використовуються.

До сфери об’єктивації ідеї “війна” в давньогрецькій мові належать і поняття гнів і гордині. Так, гнів Ахілла став причиною тривалих поразок стародавніх греків під Троєю під час легендарної Троянської війни.

Винятково важливим концептом давньогрецької військової та в цілому державної ідеології виступав ПОЛКОВОДЕЦЬ, ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧ. Давньогрецькою мовою він називався *стратег*, і ця назва була запозичена пізніше новими європейськими мовами [10, Т. 5, с. 434]. Первісно в Афінійській державі стратеги були керівниками військових сил держави, але в часи греко-перських воєн, які зачепили всю структуру тогочасного суспільства, компетенція стратегів значно розширилася, і вони перетворилися на найвпливовіших посадових осіб. Саме посада стратега стала найвищою завдяки можливості впливати на законодавство, скликати військові збори, розв'язувати численні питання зовнішньої політики, включаючи укладання договорів і оголошення війни, а також внутрішньої політики – стратег мав повноваження не тільки у військовій, а й у фінансовій, адміністративній, судовій сферах [11, с. 32]. Роль військового командувача у стародавній Греції має паралелі у Київській Русі (*воєвода*), Хозарії (*бег*), султанській Туреччині (*великий візир*), середньовічній Японії (*сьоґун*) та ін. Очевидно, таку роль можна розглядати як універсальну в умовах частих міжетнічних і міждержавних конфліктів.

Давньогрецька назва боротьби й війни, зафіксована вже в написах мікенського періоду, тобто другої половини II тисячоліття до н.е., є словом дискусійного походження. Етимологічні джерела засвідчують факт, що назва пов'язана з *πόλις* / *πτόλις* “місто” (Фриск). Вірогідно, пара форм *πόλεμος* / *πτόλεμος* “війна” відповідає парі форм *πόλις* / *πτόλις* “місто, місто-держави”. Лексичні одиниці, які мають у своїй лексико-семантичній структурі значення ‘коротка шабля’, ‘ніж’ або ‘кинджал’ (напр.: давньогрец. *καίνις*, *κνώδων*, *μάχαϊρα*, *ξίφος*, *παραξίφίς*). *ξίφος* “меч, кинджал” і *ἔγχος* “спис” засвідчує непитоме походження зазначених слів, що могли, бути запозичені стародавніми греками з невідомої мови разом із позначуваними цими словами видами озброєння [12, Т. 2, с. 574-575].

Концепт ВІЙНА в усі часи розвитку людства найтіснішим чином пов'язаний з концептом ЗБРОЯ, й еволюція форм війни відбувається услід за еволюцією видів зброї. У свою чергу, зброя за своїм походженням тісно пов'язана зі знаряддями праці та є результатом спеціалізації останніх.

У словниковому складі класичних мов, особливо давньогрецької, міститься велика кількість лексичних одиниць, які мають у своїй лексико-семантичній структурі значення ‘коротка шабля’, ‘ніж’ або ‘кинджал’ (напр.: давньогрец. *καίνις*, *κνώδων*, *μάχαϊρα*, *ξίφος*, *παρα-ξίφίς*) [13, с. 856, 958, 1056, 1147, 1247]. Серед перелічених лексем семантика боротьби й протистояння етимологічно простежується лише для *μάχαϊρα*, яке зводиться до індоєвропейського кореня зі значенням “боротися, битися” [14].

Давньогрец. *ίός* “стріла” виводиться від іє. **eis-* “приводити в рух (дію), спонукати; кидати, метати” [14]. Примарно немілітарна, пов'язана з побутово-господарською сферою семантика лежить в основі споконвічної давньогрецької назви меча *ор, а також узагальненого найменування металевих зброї *βέλος* [14].

Давньогрецька назва бойової сокири *πέλεκυς* розглядається дослідниками як спадок греко-арійської діалектної спільності [3, с. 739] або ж як свідчення впливу неіндоєвропейського мовного середовища Передньої Азії [15, с. 238].

Давньогрец. *ἔγχος* вживалося на позначення різних видів холодної зброї (спис, меч, стріла), проте найчастіше означало “спис”. Відсутність етимологій для давньогрец. *ξίφος* “меч, кинджал” і *ἔγχος* “спис” [14] засвідчує не питоме походження зазначених слів, що могли бути запозичені стародавніми греками з невідомої мови разом із позначуваними цими словами видами озброєння.

Формування концептів у свідомості мовця зумовлено не лише синхронними чинниками, але й діахронними – зокрема, етимологією слова-номінатора концепту.

У латинській мові номінантом концепту ВІЙНА виступає *bellum*, походить від архаїчного латинського слова *duellum*, старолатинське *duellum* “поєдинок, двобій”, пізніше *bellum* “війна” [16, с. 86]. Когнітивні ознаки концепту BELLUM виділяють: 1) за сторонами, що беруть у ній участь; 2) за місцевістю, де вона ведеться; 3) за оцінними характеристиками. Цей концепт характеризують такі атрибути: *domesticum* (міжусобна, внутрішня), *intestinum* (міжусобна), *externum* (зовнішня), *civile* (громадянська) війна. Окрім того, виділяємо ще й такі характеристики: *navale* (морська), *terrestre* (сухопутна), а також *justum piumque* (справедлива і законна).

Лексема *pugnāre* “битися, сперечатися, боротися, старатися” споріднена з давньогрецьким позначенням кулака *πυγμή*, а, отже, пов’язана з концептами БОРОТЬБА і ПОЄДИНОК, а не ВІЙНА.

Для латинського слова *arma* значення, що вербалізує концепт *bellum*, є вторинним щодо вербалізатора концепту ЗБРОЯ. Корінь латинського *arma* “зброя, війна, збройні сили, знаряддя” означає в індоєвропейських мовах “прилагоджування, поєднання” і репрезентований у давньогрецьк. *ἄρμος* “зв’язок, суглоб”, *ἄρμα* “віз”, слов’янськ. *ярмо*. Найменуваннями зброї виступають лексеми *arma* і *telum*. Лексема *arma* часто означала “щит” як захисне озброєння. Етимологічно пов’язане з *armus* “верхня частина руки (разом із плечем)”, особливо “плече”, давньогрецькі форми, які мають значення “зчленування, суглоб”, “запряг, упряж” (Ernout, Meillet), тобто первісно не належать до військової сфери. Лексема *telum* – “стріла, дротик, спис”, пізніше – “меч, кинджал” демонструє етимологічний зв’язок із дієсловом *tegēre* “ткати, переплітати” з індоєвропейським коренем зі значенням “працювати сокирою; теслювати; тесати”.

Згідно з відомостями етимологічного словника А. Ерну й А. Мейє, латинські лексеми *bellum* / *duellum* і *proelium* належать до слів невідомого походження [17, с. 122, 952]. Відсутність етимології засвідчує не питоме походження слова, що могло бути запозиченим стародавніми римлянами з невідомої мови разом із відповідним концептом. Отже, особлива войовничість римлян не підтверджується етимологічними свідченнями, які стосуються мови дописемного періоду, коли суспільство перебувало на стадії “військової демократії” та могло брати участь у численних міжплемінних сутичках.

Латинсько-російський словник Й. Х. Дворецького дає такі значення слова *bellum*: *bellum* ī [із *duellum*]:

1) война (*domesticum, intestinum, externum, civile, navale; terrestre, justum piumque*)
b. Samnitium – война с самнитами, *b. gerere cum aliquo* и *adversum aliquem* – вести войну с кем-л., *b. capessere* – предпринять войну, *b. inire cum aliquo* – вступить в войну с кем-л., *b. contrahere alicui cum aliquo* – вовлечь кого-л. в войну с кем-л., *b. ducere (trahere)* – затягивать войну, *b. conficere* – положить конец войне, *Pyrri bello* – во время войны с Пирром, *domi bellique (locativus), belli domique* и *domi belloque* – и в мирное время и во время войны;

2) борьба, *b. tribunicium* – борьба с трибунами;

3) бой, сражение;

4) войска (*bella transferre; ingentia bella transportare*) [18, с. 128].

Проте факультативно ядро концепту ВІЙНА може втілюватися і в лексемах *arma*, *proelium* та деяких інших.

Таким чином, семантика розглядуваного латинського слова засвідчує відсутність значенневих протиставлень, з одного боку, війни як тривалого явища і бою як окремого епізоду війни, а з іншого, – війни як збройного міждержавного конфлікту і боротьби як конфлікту в широкому розумінні, індивідуального або колективного, із

або застосування зброї. Також засвідчена близькість концептів ВІЙНА і АРМІЯ / ВІЙСЬКО.

Згідно зі словниковою статтею, наведеною раніше, членування концепту BELLUM відбувається за трьома головними принципами: за сторонами, що беруть у ній участь; за місцевістю, де вона ведеться; за оцінними характеристиками. З першої точки зору концепт характеризують такі атрибути: *domesticum* (внутрішня), *intestinum* (міжусобна), *externum* (зовнішня), *civile* (громадянська). З другої точки зору концепт BELLUM має такі характеристики: *navale* (морська), *terrestre* (сухопутна). До третього з перерахованих аспектів належать згадані у статті атрибути “*justum piumque*” (справедлива і законна).

Розглянемо також лексеми, що виступають периферійними вербалізаторами концепту BELLUM.

Латинськ. *arma-ōrum*

1) оружие (оборонительное: щит, панцирь, шлем), вооружение, военное имущество, воинское снаряжение, боевые припасы: *arma virique* – оружие и люди, *induere a.* – надевать оружие, облекатися в доспехи, *a. capere (sumere)* или *ad (in) a. ire* – братья за оружие, *in armis esse (stare)* – находиться при оружии, *armorum peritus* – умеющий владеть оружием, *a. atque tela* – оборонительное и наступательное оружие, *a. ad tegendum (ad nocendum)* – оружие оборонительное (наступательное), *vi et armis, vi ac per arma* – силой оружия (вооружённой силой), *armis et castris* – всеми средствами (силами);

2) война, борьба, бой, сражение: *a. civilia* – гражданская война, *a. inferre* – идти войной, *a. canēre* – воспевать (описывать) войну (боевые дела), *in a. ferri* – устремляться в бой, *admōta moenibus a.* – война, подступившая к (самым) стенам (Рима) (о знаменитом рейде Ганнибала);

3) вооружённые силы, военная мощь, армия, войска, солдаты: *a. publica* – республиканская армия, *Romana a. liberare* – освободить римские войска, *armis redundare* – изобилувати вооружёнными силами, *a. levia (milites levis armaturae)* – легковооружённые солдаты;

4) воюющая сторона: *neutra a. sequi (nulla a. movere)* – не примыкать ни к одной из воюющих сторон (быть нейтральным);

5) щит: *Lausum socii exanimem super a. ferebant* – товарищи принесли на щите бездыханного Лавза;

6) снаряжение, орудия, инструменты, прибор, корабельные снасти, оснастка: (*spoliata armis navis*) *a. cerealia* – принадлежности для размолу зерна и хлебопечения, *a. equestria* – конская сбруя, *a. venatoria* – охотничьи принадлежности, *a. tondendis apta capillis* – принадлежности цирюльника, *a. colonorum* – сельскохозяйственные инструменты;

7) защита, опора: (*a. senectutis*);

8) совет, наставления (*a. amico dare*) [18, с. 96].

Для розглянутого латинського слова *arma* значення, що вербалізує концепт BELLUM, вважаться вторинним щодо вербалізатора концепту ЗБРОЯ. Це підтверджується етимологічними свідченнями – див. нижче.

Латинськ. *proelium ī*

1) сражение, битва, бой: *p. facere (committere, inire)* – завязать бой, *p. singulare* – единоборство,

2) спор (*proelia committere voce*),

3) борьба,

4) нападение, натиск, атака (*proelio hostem lacessere*),

- 5) война (*p. Marcomanicum*),
 6) воин, боец (*armigera proelia*) [18, с. 816].

У вищерозглянутому слові значення, пов'язані з концептом BELLUM, належать до основних, і його можна з певними застереженнями вважати синонімом *duellum / bellum* і поряд із ним альтернативними вербалізатором досліджуваного концепту. Поряд із тим слід відзначити певний синкретизм значень, що включають і семантику суперечки (пор. *полеміка*) та боротьби.

Латинськ. *pugno āvī, ātum, āre* [pugna]

1) (*proelium p.* и *pugnam p.*) битися, драться, сражаться (*comminus; ex equo; cum aliquo* или *contra aliquem, in aliquem, и adversus aliquem*),

2) спорить (*cum aliquo; de aliquā re*),

3) противоречить, находится в противоречии (*metus cum cupiditate pugnat*) *secum p.* или *pugnantia loqui* – противоречить самому себе, *pugnantia et contraria studia* – противоречивые и исключают друг друга влечения,

4) бороться, стараться (*p. molles evincere somnos*) *equus habenis pugnat* – лошадь не слушается поводева, *placito amori p.* – стараться побороть влечение сердца,

5) находится в любовной связи (*cum aliquā*) [18, с. 833].

Розглядане слово так само синтезує значення війни, суперечки та боротьби. Очевидно, таке поєднання значень є підстави розглядати як певну семантичну закономірність.

Латинська мова класичного періоду характеризується наявністю досить розгалуженої системи позначень зброя і засобів ведення війни, які представлені як питомою лексикою (напр.: *arcus* “лук”, *arma* “зброя”, *ēnsis* “меч”, *hasta* “спис”, *tēla* (*tēlum*) “метальна зброя” [17, с. 78, 83, 350, 516, 1199]), так і запозиченнями з інших індоєвропейських (напр.: *gladius* “меч”, *lancea* “спис”, *spatha* “широкий і довгий меч” [17, с. 490, 605, 1127]), а також неіндоєвропейських (напр.: *sagitta* “стріла” [17, с. 1038-1039]) мов.

Найпоширенішими узагальненими найменуваннями зброї виступають лексеми *arma* і *tēla*, які в мовній системі протиставляються як позначення відповідно оборонного і наступального озброєння [17, с. 83, 1199]. У загальному значенні “зброя” вживалася лексема *arma*, яка часто означала лише “щит” як захисне озброєння, що припасовується до тіла [17, с. 83]. Етимологічно пов'язується з *armus* “верхня частина руки (разом із плечем)”, особливо “плече”, що, в свою чергу, зіставляється зі спорідненими давньогрецькими формами, які мають значення “зчленування, суглоб”, “запряг, упряж” [17, с. 84-85], тобто первісно не належать до військової сфери.

Що стосується латинської лексеми *tēla* (*tēlum*), яка слугувала на позначення метальної зброї (стріла, дротик, спис), а пізніше – будь-якого виду наступального озброєння (меч, кинджал) [17, с. 1199], постулюється етимологічний зв'язок із дієсловом *texō* “ткати, переплітати”, а також висловлюється обережне припущення про можливу кореляцію з індоєвропейським коренем зі значенням “працювати сокирою; теслювати; тесати” [17, с. 1218-1219].

Лат. *arcus* “1) лук; 2) дуга” зіставляється з германськими лексемами на позначення стріли [17, с. 1199], які разом розглядаються як італо-германська ізогласа й етимологічно зводяться до іє. **ark(u)-* “щось гнучке, зігнуте” з дальшими гіпотетичними відповідниками з широкою немілітарною семантикою [19, т. 1, с. 77].

Таким чином, особлива войовничість стародавніх народів не підтверджується етимологічними свідченнями, які стосуються мови дописемного періоду. Найменування видів зброї в розглянутих класичних мовах виступають яскравими історизмами, що віддзеркалюють етапи розвитку матеріальної культури відповідних

етносів та їхні контакти, передусім у галузі металообробних технологій. При цьому в більшості випадків значеннєвий компонент на позначення зброї слід уважати пізнім, таким, що розвинувся від широких неспеціалізованих значень.

Загальні висновки та перспективи подальших досліджень. Об'єктивація концепту ВІЙНА в досліджуваних мовах протягом їх історії відбувається на рівні лексики, що фіксується різноманітними лексикографічними джерелами. Тлумачні й етимологічні джерела виступають матеріалом для дослідження лінгвоконцептів не тільки в синхронічному, а й у діахронічному плані. Найбільш цінною категорією виступають етимологічні джерела. Особливо важливою з погляду когнітивної лінгвістики та теорії концептуальних і мовних картин світу є можливість реконструкції семантичної еволюції найменувань концептів.

Основні номінанти концепту ВІЙНА в давньогрецькій і латинській мовах, які формувалися в дописемний період розвитку цих мов (коли відповідні суспільства перебували на етапі "військової демократії", а міжплемінні сутички були високо вірогідними), є словами невідомого походження й могли бути запозичені разом із відповідними концептами. Лінгвістичні факти свідчать про непитомість найменувань війни в давньогрецькій і латинській мовах і, таким чином, невластивість концептуалізації війни носіями цих мов у період становлення грецької мови й латини. Розглянуті факти дозволяють поставити питання про те, чи не є розвиток найменувань концепту ВІЙНА від найменувань інших концептів (ПОЛЮВАННЯ, БІЙКА, ПЕРЕМОГА тощо), а найменувань концепту ЗБРОЯ та окремих її видів від назв господарських знарядь певною закономірністю й навіть семантичною універсалією. Що відображає спеціалізацію значення слів відповідно до розвитку матеріальної й духовної культури суспільств, обслуговуваних відповідними мовами. Можливість такої спеціалізації семантики слід розглядати в контексті лінгвістичних ідей про широку семантику давніх прамовних коренів, що поділяється багатьма етимологами, зокрема індоєвропейцями.

Перспективним видається дослідження загальних закономірностей текстуальної реалізації уявлень про війну 1) в героїчному епосі європейської античності як сфері вербалізації концепту ВІЙНА, а також 2) у текстах неепічної літератури, що й стане предметом наших дальших розвідок і дозволить зробити важливі теоретичні узагальнення.

Л і т е р а т у р а :

1. *Шрадер О.* Индоевропейцы / Отто Шрадер ; [пер. с нем. Ф. И. Павлова]. – М. : Едиториал УРСС, 2010. – 216 с.
2. *Шрадер О.* Сравнительное языкознание и первобытная история / Отто Шрадер ; [пер. с нем.]. – 2-е изд., стереотип. – Репринт. воспроизв. изд.: СПб. : Тип. М-ва путей сообщения, 1886. – Москва : URSS, 2003. – 496 с.
3. *Гамкрелидзе Т. В.* Индоевропейский язык и индоевропейцы : в 2 т. / Т. В. Гамкрелидзе, Вяч. Вс. Иванов. – Тбилиси : Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – Т. 1–2.
4. *Трубачев О. Н.* Праславянское лексическое наследие и древнерусская лексика дописменного периода / О. Н. Трубачев // *Этимология* : 1991–1993. – М. : Наука, 1994. – С. 3–27.
5. *Трубачев О. Н.* Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования / Олег Николаевич Трубачев. – М. : Наука, 1991. – 488 с.
6. *Колесов В. В.* Древняя Русь : наследие в слове. Мир человека / Владимир Викторович Колесов. – СПб : Филологический факультет СПбГУ, 2000. – 326 с.
7. *Колесов В. В.* Язык и ментальность / Владимир Викторович Колесов. – СПб. : Петербургское востоковедение, 2004. – 240 с.

8. Liddell, Henry George, Scott, Robert, and Jones, Henry Stuart. A Greek-English lexicon [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true&lang=greek>
9. Merriam Webster's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/dictionary>
10. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. – К., 1982-2012. – Т. 1-6.
11. Разумович Н. Н. Политическая и правовая культура : Идеи и институты Древней Греции / Николай Никанорович Разумович. – М. : Наука, 1989. – 240 с.
12. Frisk Hj. Griechisches etymologisches Wörterbuch. Zweite, unveränderte Auflage / Hj. Frisk. – Heidelberg : Carl Winter, 1973. – Bd. 1–3.
13. Дворецкий И. Х. Древнегреческо-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Русский язык, 1958. – 1043 с.
14. Altgriechisches Abkunfts- und Wirkungswörterbuch 2. Auflage 2010 / Gerhard Köbler [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.koeblergerhard.de/publikat.html>
15. Порциг В. Членение индоевропейской языковой области / Вальтер Порциг ; [пер. с нем. Л. Брауде, В. Павлов ; под. ред. и с предисл. А. В. Десницкой]. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – 332 с.
16. Walde A. Lateinisches Etymologisches Woerterbuch. [Електронний ресурс] / A. Walde. – Режим доступу : <http://archive.org/stream/walde/Walde#page/n23/mode/2up>
17. Dictionnaire etymologique de la langue Latine par A. Ernout et A. Meillet. – P. : Librairie C. Klincksieck, 1951. – 1385 p
18. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / Иосиф Ханаанович Дворецкий. – М. : Русский язык, 1976. – 1096 с
19. Левицкий В. В. Етимологічний словник германських мов : в 2-х. т. / Виктор Васильевич Левицкий. – Чернівці : Рута, 2000. – Т. 1–2.

Верёвкин В. В. Когнитивная интерпретация наименований концепта ВОЙНА в древнегреческом и латинском языках.

Статья посвящена интерпретации этимологии названий войны в семантико-когнитивном аспекте и прослеживанию (за этимологическими свидетельствами) семантической эволюции вербализаторов концепта война в древнегреческом и латинском языках, в том числе в контексте истории материальной и духовной культуры древних народов Европы.

Ключевые слова: *концепт ВОЙНА, вербализатор, этимология, древнегреческий язык, латинский язык, диахронический подход, когнитивная интерпретация, семантическая эволюция, языковая картина мира, материальная и духовная культура.*

Veryovkin V. V. A cognitive interpretation of the names of the WAR concept in ancient Greek and Latin.

The article is devoted to the etymology interpretation of war denotations in semantic-cognitive aspect and etymological evidence retrace of semantic evolution verbalizations of the concept war in ancient Greek and Latin languages, including the context of history of the material and spiritual culture of the ancient European peoples.

Keywords: *the concept of WAR, verbalizations, etymology, ancient Greek language, Latin language, diachronic approach, cognitive interpretation, semantic evolution, linguistic world image, material and spiritual culture.*